

Trojanowska, Anna

Historia leczenia astmy w Muzeum Farmacji

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 54/1, 235-236

2009

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

³ I. Petrauskienė: *Źródła do historii dawnego Uniwersytetu Wileńskiego*. „Kwartalnika Historii Nauki i Techniki” 26: 1981 nr ¾ s. 655–669.

Anna Trojanowska, Beata Wysakowska
Instytut Historii Nauki PAN

HISTORIA LECZENIA ASTMY W MUZEUM FARMACJI

Już w VIII w. p.n.e., Homer opisując śmierć Hektora przedstawił objawy choroby, które z dużą dozą prawdopodobieństwa można uznać za objawy astmy. Astma, czyli dychawica oskrzelowa gnębiła więc ludzkość od starożytności i od starożytności próbowano ją zwalczyć na różne sposoby. Historia zmagania z tą chorobą, ukazująca wielowiekowe poszukiwania skutecznych środków leczniczych przywracających oddech, stała się tematem *Wystawy Zapierającej Dech w Piersiach*, czyli *Historii leczenia astmy*, zorganizowanej w warszawskim Muzeum Farmacji im. Antoniny Leśniewskiej.

Dzięki scenografii, zaprojektowanej przez Zuzannę Marcińską, na wystawie można prześledzić rozwój postaci leków stosowanych w astmie, a także zobaczyć barwne ilustracje roślin leczniczych czy plansze ukazujące historię wiedzy medycznej dotyczącej tej choroby. Wśród zgromadzonych eksponatów, pochodzących z polskich i zagranicznych muzeów, uwagę zwracają wymuskane w formie XIX-wieczne metalowe inhalatory, bogato zdobione etykiety i opakowania leków, a także reklamy i broszury.

Otwarcu wystawy, które nastąpiło 29 listopada 2008 r., towarzyszyła konferencja prasowa. Dyrektor Muzeum, doc. Iwona Arabas wprowadzając zebranych w niełatwą tematykę dawnych leków i metod leczniczych stosowanych w astmie podkreśliła, że historia ta miała swoje punkty zwrotne, przełomowe odkrycia ważne dla rozwoju całej medycyny, np. odkryciem sterydów czy wprowadzenie skutecznych leków wziewnych.

Punkty zwrotne i rozwój środków leczniczych wykorzystywanych w zwalczaniu astmy stały się tematem wystąpienia prof. Wacława Droszcza, Honorowego Członka Polskiego Towarzystwa Alergologicznego oraz Honorowego Prezesa Towarzystwa Przyjaciół Chorych na Astmę. Profesor zaznaczył, że przyczyny choroby długo były nieznane, dopiero w XIX w. zaobserwowano, iż pyłki niektórych roślin mogą wywoływać objawy astmy, wówczas podjęto też badania nad alergenami. Jednak leczenie astmy pozostawało przypadkowe i polegało głównie na zwalczaniu objawów. Początkowo stosowano leki roślinne łagodzące duszności, a wśród nich bielun dzierzawę, pokrzyk wilczą jagodę, a także arcydzięgiel litwor i ślaz okragłolistny. Podawano je wewnętrznie w postaci proszków i naparów, starano się też wprowadzić do dróg oddechowych jako dym lub inhalacje z naparu. Zalecano rów-

niez kokainę i opium. Nie małą rolę w polepszeniu stanu chorego przypisywano zmianie sposobu życia. Gdy w pierwszej połowie XX w. zauważono, iż objawy duszności można łagodzić wysoką gorączką, w leczeniu astmy zastosowano pyroterapię. Spostrzeżenie to doprowadziło do przełomowego odkrycia – wyjaśnienia, iż hormony sterydowe, produkowane przez korę nadnerczy, mają silne działanie przeciwzapalne. Kolejnym, bardzo ważnym dla leczenia astmy krokiem, było użycie adrenaliny (1910 r.), a później także efedryny (1926), jako środków powodujących rozkurcz oskrzeli. Zdaniem prof. Droszcza, dalsze postępy w terapii astmy polegały na udoskonaleniu leków rozszerzających oskrzela i przeciwzapalnych glikokortykosteroidów. Badania nad hormonami nadnerczy (m.in. kortyzolu), mających podstawowe znaczenie w leczeniu astmy, zostały uhonorowane w 1950 r. nagrodą Nobla¹.

Inne aspekty rozwoju przeciwastmatycznych terapii przedstawił Tomasz Wędrychowski, Wiceprezes Oddziału Polskiego Towarzystwa Zwalczenia Chorób Alergicznych. Własne doświadczenie w blisko 70-letniej wale z tą chorobą stały się podstawą rozważań dotyczących rozwoju metod i środków leczniczych. Zwracając uwagę na istotną rolę profilaktyki i edukacji zdrowotnej, na swoim przykładzie pokazał nie tylko, jak pokonać kolejne ataki, ale i jak żyć z astmą. Zaznaczył też, iż leczenie nawet ciężkich przypadków, ze względu na coraz doskonalsze formy leku, przeniosło się ze szpitalnych oddziałów do ambulatorium i domu. Obecnie chorzy posiadający w swoim zasięgu lek – inhalator mogą prowadzić aktywne życie.

Warto również odnotować kolejne wystąpienie, choć nie dotyczyło ono historii, przeciwnie odnosiło się do przyszłości. Prof. Bolesław Samoliński, Kierownik Zakładu Profilaktyki Zagrożeń Środowiskowych i Alergologii Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, na podstawie kierowanych przez siebie badań nad epidemiologią astmy w Polsce, przedstawił raczej nie napawające optymizmem wnioski wskazujące, iż choroba ta ma wyraźne tendencje rozwojowe.

Wystąpienia te uświadamiają nam, iż astma w dalszym ciągu będzie nękać nasze społeczeństwo. Jednak została ona już w dużym stopniu „oswojona”, a wystawa w Muzeum Farmacji pozwala zrozumieć, ile trudu poświęcono, zanim udało się zapanować nad tą chorobą.

Przypis

¹ W. D r o s z c z : *Moja historia leczenia astmy*. „Służba Zdrowia” 2008 nr 59–66 s. 31–32.